

ALLIANTIE VOEDING GELDERSE VALLEI

Uit eten in de kliniek

Eén op de vijf patiënten in het ziekenhuis is ondervoed. Wageningse onderzoekers helpen mee om lange tanden te overwinnen, want met een betere voedingstoestand zitten patiënten beter in hun vel en hebben ze minder zorg en medicijnen nodig.

TEKST ASTRID SMIT FOTOGRAFIE AGE FOTOSTOCK & HOLLANDSE HOOGTE

Wie de hoofdingang van Ziekenhuis Gelderse Vallei in Ede neemt, krijgt meteen een advies. ‘Ga goed gevoed de winter door: eet gevarieerd, neem voldoende vitamines en drink voldoende’, staat er op een poster op de glazen draaideur. Dit is niet zomaar een advies van het ziekenhuis aan zijn bezoekers. Het wil hét ‘Voedingsziekenhuis’ van Nederland zijn. Ofwel de instelling die de voedingstoestand van de patiënt nauwlettend volgt, die hoogstaand wetenschappelijk onderzoek op dat terrein doet en die patiënten optimale voeding aanbiedt. Aangepast aan behoefte, smaak en ziekte.

Dit alles vanuit de overtuiging dat een goede voeding de behandeling van de patiënt ten goede komt. Ziek zijn is topsport: van het lichaam wordt het uiterste gevergd. Daar hoort dan ook topvoeding bij, zo is het idee. En die nemen patiënten niet altijd tot zich. Sterker nog: veel patiënten zijn ondervoed als ze het ziekenhuis binnenkomen, of ze raken ter plekke kilo’s kwijt. Volgens een

schatting in het rapport ‘Landelijke prevalentie­meting Zorgproblemen 2010’ is één op de vijf patiënten in ziekenhuizen, thuiszorg, en verpleeghuizen daadwerkelijk ondervoed, 40 procent loopt een risico op ondervoeding. Dat kan gaan om louter calorieën, maar ook om gebrek aan eiwit of vitamines. Dat werkt het herstel van een zieke niet in de hand. Patiënten moeten daardoor vaak meer dagen in het ziekenhuis blijven en hebben langer zorg en medicijnen nodig. Het instituut voor Medical Technology Assessment van de Erasmus Universiteit in Rotterdam becijferde in 2008 dat ondervoeding de zorg in Nederland maar liefst 1,7 miljard euro per jaar kost.

SNELLER HERSTELLEN

Er valt dus heel wat winst te behalen met het voorkomen van ondervoeding. Daarom besloten Ziekenhuis Gelderse Vallei en de afdeling Humane Voeding van Wageningen University, onderdeel van Wageningen UR, zich op dit onderwerp te focussen. In 2007 richtten >

‘Voeding was iets voor diëtisten’

ze de Alliantie Voeding Gelderse Vallei op. Doel: een nauwe samenwerking tussen universiteit en ziekenhuis op het gebied van de voeding van de patiënt. Hoe kan de voeding voor, tijdens en na de behandeling in het ziekenhuis beter? Welke kennis ontbreekt en hoe kan onderzoek daar verandering in brengen?

‘De afdeling Humane Voeding richt zich van oudsher op preventie van ziektes’, aldus Nicole de Roos, coördinator van de voedingsalliantie namens de universiteit. ‘De realiteit is dat mensen steeds ouder worden en één of meerdere chronische ziektes krijgen. Voor hen willen wij nu ook wat betekenen. Zijn de oude voedingsaanbevelingen voor hen nog wel relevant?’

Inmiddels loopt een flink aantal onderzoeksprojecten. Er wordt gekeken of patiënten sneller herstellen na extra inname van vitamine D bij operaties aan borst- en buikholte. In een ander project onderzoek t de voedingsalliantie nierdialysepatiënten. Die lopen een hoog risico om te overlijden aan hart- en vaatziekten. Zijn de strikte voedingsadviezen die zij krijgen daar wellicht debet aan? ‘Voor ons biedt samenwerking met één regionaal ziekenhuis grote voordelen. We beschikken op deze manier gemakkelijk over goede patiëntenpopulaties en de lijnen zijn kort. Voor overleg springen we zo even in de auto of op de fiets’, aldus De Roos.

HOBBYISME VOORBIJ

Voor het ziekenhuis is het gunstig om direct verbonden te zijn met de voedingsdeskundigen van de universiteit. ‘Het grootste belang is dat we klinische waarnemingen

en onderzoek nu kunnen paren aan basaal wetenschappelijk onderzoek’, aldus geriater André Janse. ‘Voorheen was voeding een issue van een paar artsen die wat klinisch onderzoek deden, nu wordt dit thema breed gedragen in het ziekenhuis en goed wetenschappelijk ingebed. We zijn het hobbyisme voorbij.’

De geriater bestudeert momenteel de relatie tussen het gebruik van meerdere medicijnen en deficiënties aan micronutriënten, zoals vitamines en mineralen. Medicijnen kunnen de trek in eten immers sterk verminderen en daardoor de patiënt verzwakken. Hoe het komt dat ondervoeding van patiënten tot nu toe zo weinig aandacht kreeg in de zorg, weet hij niet precies. ‘Ik denk dat het deels met de opleiding te maken heeft. Wij kregen vooral onderwijs over ziektes. Voeding was meer iets voor diëtisten.’ Maar daar komt nu verandering in, hoopt Janse. Samen met collega’s schreef hij de ‘Leidraad ondervoeding’, voor artsen die werken met geriatrische patiënten. De bedoeling is dat voeding een zorg wordt van het hele behandelend team en niet alleen die van diëtisten. ‘Bij ons is ‘vocht en voeding’ nu een vast onderdeel van de wekelijkse multidisciplinaire bespreking’, vertelt Janse.

Ook Joke Huitinck, hoofd van de afdeling diëtiëk, probeert de voeding van de patiënt hoog op de agenda te krijgen. Volgens een landelijke richtlijn moet een ziekenhuis iedere patiënt die er langer dan 24 uur verblijft, screenen op ondervoeding. ‘Niet iedere arts of verpleegkundige is hier even alert op. Maar het lukt ons nu bij 80 procent van de patiënten, en dat is hoog ten opzichte van andere ziekenhuizen.’ Als patiënten inderdaad ondervoed blijken te zijn, krijgen ze een voedingsadvies waarmee ze in korte tijd kunnen aansterken.

UIT DE ZIEKENHUISLUCHT

Een groot probleem in ziekenhuizen is dat patiënten hun bord niet leeg eten. Ze voelen zich beroerd en hebben geen trek, maar ook het strakke regime van de eettijden, de vooraf bepaalde menu’s en de ziekenhuisambiance spelen een rol. ‘Daar willen we verandering in brengen’, zegt Menrike Menkveld-Beukers, coördinator van de Alliantie Voeding namens het ziekenhuis. Ze toont een sfeervol ingerichte ruimte van de afdeling neurologie waar houten tafels staan, op linnen afgedrukte foto’s van molens en koeien aan de muur hangen en sanseveria’s in grote potten de vensterbank opvrolijken. ‘Hier konden mensen met hun bezoek op een zelfgekozen moment à la carte gaan eten. Vorig

SAMEN AAN TAFEL

In de Alliantie Voeding Gelderse Vallei werken Wageningen University, onderdeel van Wageningen UR, en Ziekenhuis Gelderse Vallei samen om de voedingstoestand van patiënten te verbeteren. Een deel van de patiënten is ondervoed en dat is ongunstig voor hun herstel. De Alliantie onderzoekt hoe de voeding voor, tijdens en na de behandeling in het ziekenhuis beter kan.

Ook Wageningen UR Food & Biobased Research houdt zich – buiten deze alliantie – met dit thema bezig. Zij richt zich vooral op de vraag hoe de ambiance van het tafelen in verpleegtehuizen de eetlust van bejaarden kan vergroten en daarmee ondervoeding voorkomt. De afdeling kijkt onder meer naar het effect op het gebruik van medicijnen, dieetproducten en de kosten van de zorg. Hierbij wordt samengewerkt met het bedrijf Phliss, TNO en het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. *Info: www.alliantievoeding.nl*

Ambiance heeft een groot effect op de eetlust.

jaar hielden we hier de pilot 'At your Request', een concept van het bedrijf Sodexo. Die was zeer succesvol: patiënten waren erg tevreden. Vooral door de vrijheid in keuze van het menu, het moment waarop ze kunnen eten en de andere sfeer. Hier zijn patiënten even weg uit de ziekenhuislucht en ziekenhuissfeer', aldus Menkveld-Beukers. 'Maar ook het feit dat het eten grotendeels vers bereid is, en dus smaakvoller is, maakt uit. Patiënten waardeerden het eten voor de pilot met een 7,8 en tijdens de pilot net boven de 8.'

FORMICA TAFELS

Dat ambiance een groot effect heeft op de eetlust, bleek vorig jaar ook uit een pilotstudie van Wageningen UR Food & Biobased Research. De bewoners van een bejaardenhuis in Veghel kregen hun maaltijden twee maanden lang in een andere setting: niet meer aan formicatafels, niet meer opgediend in opgewarmde drievaksborden, maar aan mooi gedekte tafels waar ze het eten – gemaakt van biologische producten – zelf mochten opscheppen. Dat deed wonderen. Ze aten één derde meer groente en zetmeelproducten en driekwart meer appelmoes én ze kwamen gemiddeld een halve kilo aan. Bejaarden in een verpleegtehuis in Oss die op de

ouderwetse manier bleven eten, vielen in diezelfde tijd bijna een halve kilo af. 'De bejaarden in Veghel dachten dat ze ook korter aan tafel zaten, terwijl dat niet zo was. Sfeer doet ertoe, ook bij eten of liever gezegd juist bij het eten', aldus Herman Peppelenbos, coördinator van dit project. Hij heeft bijna een miljoen euro subsidie gekregen van het ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport om deze pilot te vervolgen in meerdere verzorgingstehuizen. 'We zijn ervan overtuigd dat deze aanpak een kostenbesparing oplevert. Als mensen beter gaan eten, hebben zij waarschijnlijk minder medicijnen en dure dieetproducten nodig en zitten ze beter in hun vel, waardoor ze ook minder zorg zullen vragen.'

Ziekenhuis Gelderse Vallei is al overtuigd van de voordelen van een goede ambiance voor patiënten. De Raad van Bestuur ziet graag dat binnenkort alle patiënten op hun wenken worden bediend in sfeervolle eetzaal. Alleen de instemmingsorganen moeten nog akkoord gaan. 'Gelderse Vallei zal dan het eerste ziekenhuis in Europa zijn met zulke luxe eetzaal', zegt Menkveld-Beukers trots. 'We hopen dat andere ziekenhuizen ons voorbeeld volgen.' ■